

gyűjtő: PONGRÁCZ VILMOS

gyűjtés ideje: 1977

TART.: NÉPI KISIPAR (OLAJSAJTOLO CSAKÁNY
KÖZSÉGBEN)

2 lap, 1 rajz

Földrajzi mutató: CSAKÁNY

Csákmutató: XV, A₁

PAPÍRIPARI VÁLLALAT

KISKUNHALASI GYÁRA

LELTÁRZÁS

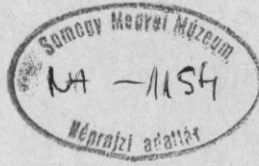
ÁTVEZETVE AZ EGYSÉGES LTK. 3684-es TÉTELE ALÓL

3684.

III/4/37

7

Pongrácz Vilmos

NÉPI KISIPAR

Csákány

1977. évi

Olajsajtoló. /olajtörő /

Csákány községben 1946-ban még működött egy olajsajtoló de később tanácsi rendelkezésre lebontották és elszállították. A volt tulajdonossal Bereczk Béla 51 éves levélkézbesítővel beszélgetünk.

-Édesapám Bereczk Mihály csináltatta a sajtolót 1922-ben, arra azonban nem emlékszem, hogy kivel mert erről nem beszéltünk. A környéken mindig voltak ügyeskező emberek, feltételezhető, hogy azok munkája volt. Ennek kiegészítő részét képezte egy motorhajtású dadáló, amelyen napraforgót és tökmagot dadáltunk, innen került a sajtolóba. Édesapám a második világháborúban meghalt, azután a sajtolót én működtettem.

Emlékezetből képes lenne elkészíteni a sajtoló rajzát?

-Megpróbálom mert igen egyszerű de célszerű volt az összeállítás.

Rajzát szöveggel egészíti ki.

- 3 m. hosszú, 1.5 m. széles és 50 cm. vastag tölgyfa talpra /a./ volt felszerelve, ennek kb. 2/3 része tekenőnek / b./ volt kiképezve s az ide helyezett edénybe csurgott a kisajtott olaj. A bakok /c./ mély véséssel és haránt foglalattal voltak a talpba illesztve. Az összedarált napraforgó vagy tökmagot a win-re /é./ függesztett de levehető mozsárba / d./ rakták és a sinen a kerék /j./ forgatásával jobbra-balra mozgatható tolattyu /f./ nyomást kap az ütköző által /h./ ennek következtében a tolattyu a mozsárba illeszkedve az ott lévő anyagot összenyomja és a mozsáron látható lyukakon át az olaj a tekenőbe helyezett edénybe folyik. A kerék a tengellyel együtt a jobboldali két bakon át előre-hátra forgatható a tengely közepén lévő csavarment / i./ révén. A keréken vaskos lábalkák láthatók, amelyek

a kerékfalba furt lyukakba vannak beverve. Sajtolás közben gyakran két ember is ráállt a lábalókra, hogy a mozsárban lévő anyagból minél több olajat nyerjenek. A kerék alatti földváját a lábalóra való föl és lelépést könnyítette. A mozsár szétnyitható fémhenger, a pogácsát kifordították belőle. A pogácsa súlya 8-10 kg.-t nyomott-

■ Az olajsajtolásért mennyi vámot vettek?

-Az olajsajtolás a pogácsáért történt, -a kisajtolt anyagot nevezték pogácsának - mert az jó abraktakarmány volt, felért a kukoricával s az ára is annyi volt. Napi 1.5 q. pogácsa keresmény igen jó bevételnek számított. A második világháború alatt és után pogácsán kívül 1/10 olajat is vámostunk.

A hét bármelyik napján sajtoltak vagy csak meghatározott napokon?

- Csak szerdán és szombaton. Ősszel sajtoltattak legtöbben de nagybőjt előtt is jó forgalom volt.

Főzésre, sütésre használták-e az olajat?

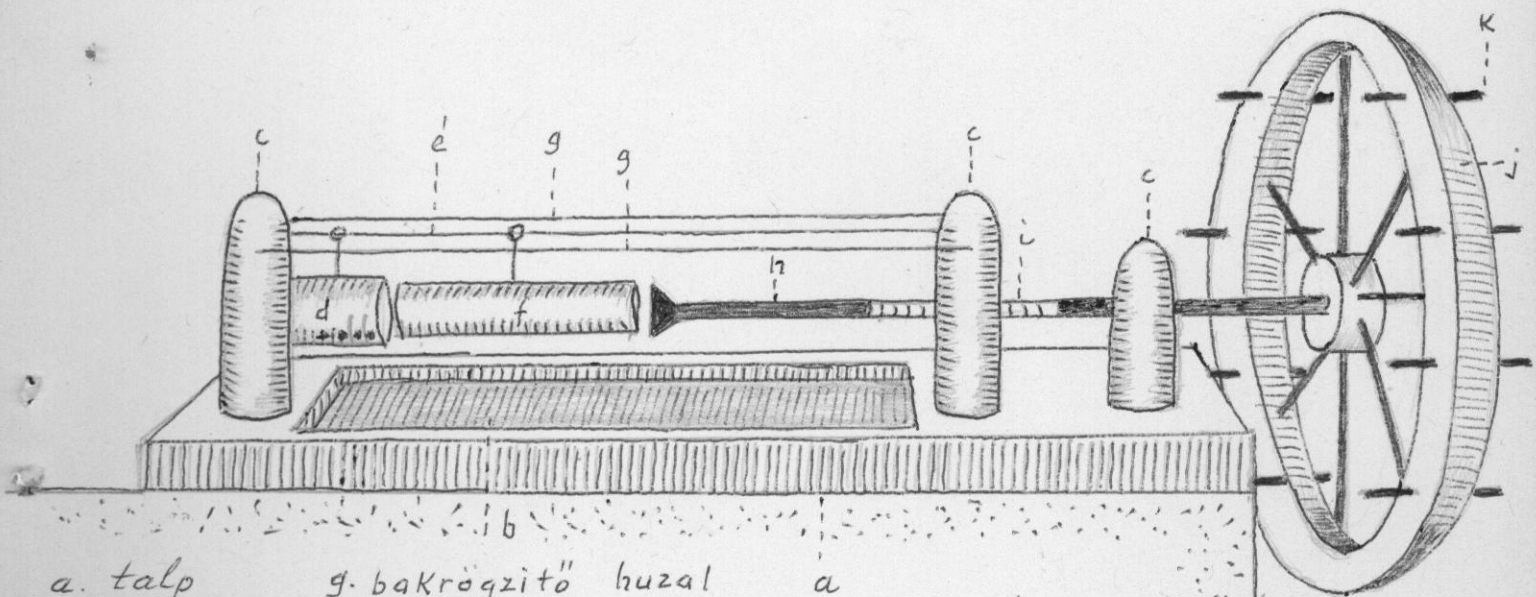
-Nem. Nagybőjtben pénteki napokon hordóskáposztát ettek olajjal leöntve vagy szeletelt vöröshagymát olajosan, főtt burgonyával. Az olajos mácsikot is szerették.

Hiányzik az olajsajtoló?

-Amikor elszállították -kb. 1948-ban -nagyon bántott az intézkedés de később belenyugodtam mert az egész termelési módszer megváltozott s az olajsajtolás is megszűnt volna. Ma már a boltokban főzésre-sütésre egészséges, tiszta étolajat árulnak, sajtolóval ilyen minőségűt nem lehetett volna előállítani.

Gyűjtötte Pongrácz Vilmos nyugdíjas, 1977 júniusában

OLAJSAJTOLÓ - OLAJTÖRŐ

a. talp	g. bakrögzió huzal	a
b. tekenő	h. vastengely ütközővel	
c. bak	i. csavarmentet	
d. mozsár	j. kerék	
e. sín	k. lábalo	
f. függesztett
talattyu		